

COGNITIVE ROLE OF IMAGINATION

Niadi-Corina Cernica

Assist. Prof. PhD, "Ștefan cel Mare" University of Suceava

Abstract: My paper presents the roles of imagination, especially the cognitive role of imagination: handling of intellectual categories (allegory, symbol), creating general frameworks of knowledge and action (conception about life, ideology), anticipation (which was presented by David Hume as a component of causality), creating of fictions necessary for thinking ("imagine that...", "contrary to all reason...", "suppose that..." are common terms of thinking with fictions) and, especially, the role of materialization. The concrete images imply, to be accomplished and understood, abstract thinking, synthesis thinking and analytic thinking.

Cognitive role of imagination is less presented than the role creative of fictions. We think that the cognitive role of imagination is important.

Keywords: imagination, role, cognitive, fiction, thinking

Imaginația înseamnă crearea de imagini. Ca atare, este asociată creativității, artei, literaturii, reveriei, având un rol evazionist, compensator sau ludic.

Rolul cognitiv al imaginației a fost rar analizat, mai mult ca un cadru general, imaginar, al omului de știință (Gerald Holton). Conform lui Jacques Le Goff, imaginarul, prin simboluri și alegorii, manevrează categoriile intelectuale specifice unei epoci. Din acest motiv, el considera că simbolul și alegoria nu ar face parte, propriu-zis, din imaginar. Dar simbolul și alegoria presupun crearea de imagini, imagini care reprezintă valori și idei abstracte specifice unui cadru intelectual care se prezintă prin simbol sau alegorie. Reprezentarea regilor medievali prin asociere cu regii Vechiului Testament este un simbol al credinței regilor medievali și al asocierii dintre regalitatea medievală și biserică. Este o categorie intelectuală argumentată și susținută în Evul Mediu, un fel de a înțelege o legitimare a regalității. Alegoria Athenei care domină centaurul, dintr-o cunoscută pictură a lui Botticelli, este reprezentarea superiorității și capacității rațiunii de a stăpâni pasiunea animalică (reprezentată de centaur). Alegoria prezintă o idee filosofică comună în timpul Renașterii despre rolul și importanța rațiunii. Simbolurile și alegoriile prezintă în imagini codificate, conform unor categorii intelectuale specifice unui mediu sau epoci, idei și valori.

Imaginația creează cadre generale ale cunoașterii și acțiunii. Ideologiile politice sunt modalități de înțelegere a societății, care funcționează după anumite mecanisme (drepturi naturale, conflicte între clase sociale, drepturile individului etc.) care impun forme de acțiune. Unii autori consideră ideologiile forme ale imaginarului, condus de idei de tip religios sau mitic (ideea binelui generalizat pe care îl promite o doctrină sau alta, mesianismul unui lider sau întemeietor, lupta eroică împotriva dușmanului, lupta politică ca destin și sens al vieții etc.). Acest fel de a înțelege ideologiile, ideea că o doctrină nu este numai o doctrină politică, ci creează un tip propriu de societate, arată că putem vorbi de o componentă imaginară a ideologiilor, care orientează și dă valoare acțiunii individuale.

Viziunile despre viață au elemente de imaginar, dacă este să amintim numai contribuțiile lui Carl Gustav Jung cu privire la această temă. Arhetipurile au un rol psihic coordonator, realizând cadrele generale ale visului, religiei și viziunii despre viață a fiecărui individ și a maselor. Teme imaginare (cuplul ideal, dușmanul, străinul, înțeleptul) fac parte din viziunile despre viață ale

oamenilor. Ne vedem viața și relațiile umane conform unor arhetipuri, de la iubirea ideală până la venerația față de un profesor sau formator.

Imaginația este implicată în orice tip de anticipare. Importanța cotidiană a anticipării, capacitatea de a ne reprezenta imaginativ și concret viitorul este o funcție cognitivă esențială pentru om. Primul care a înțeles importanța anticipării și imaginației pentru categoriile cognitive ale omului, dar și pentru știință, a fost David Hume.

David Hume a prezentat cauzalitatea ca pe o consecință a obișnuinței și imaginației, iar nu a gândirii logice și raționale. El spune că nu există nici un silogism, nici un raționament din care să rezulte că unei cauze îi urmează un anumit efect, sau că un anumit efect se datorează unei anumite cauze. Acest raționament, imposibil de identificat, l-ar face și copiii. Orice copil știe că, dacă îți apropii mâna de un foc, te arzi. Aceasta se datorează experienței, pentru trecut, și imaginației, pentru viitor. David Hume consideră că nu avem nici un motiv să considerăm cauzalitatea, care stă la baza gândirii umane și a științei, ca fiind altceva decât obișnuință și imaginație.

Deoarece nu există nici un tip de raționament din care să deducem legea cauzalității, dar cauzalitatea este o forma elementară și cea mai importantă prin care omul cunoaște realitatea, ideea că ea implică experiența și imaginația arată rolul imaginației în cunoaștere.

Anticiparea nu este prezentă numai în înțelegerea cauzală a evenimentelor. Anticiparea este o formă de a gândi concret viitorul, prin apel la trecut și prezent sau nu. Anticiparea este o funcție cognitivă datorată imaginației. Raportarea la viitor este specifică gândirii și acțiunii umane. Nu ne putem raporta la viitor decât dacă îl gândim concret. Gândim prezentul prin raportare la anticiparea viitorului. Pentru a obține ceva în viitor, facem ceva în prezent (apelând la experiență, cunoaștere și imaginație). Pentru ca un copil să fie într-un anumit fel în viitor, apelăm în prezent la anumite metode pedagogice. Anticiparea concretă a viitorului, la care participă imaginația, direcționează acțiunea prezentă. Chiar anticiparea duce la o înțelegere a prezentului, nu numai la acțiuni prezente. Prin anticiparea și imaginarea concretă a viitorului, evaluăm prezentul și trecutul. Omul gândește prin apel la viitor, adică prin anticipare și imaginație concretă.

Un alt rol cognitiv al imaginarului este legat de rolul important al ficțiunilor în gândire. Aceste ficțiuni sunt necesare gândirii și ele apar în domeniul posibilului. A raționa prin posibil înseamnă a gândi, concret, prin apel la ficțiuni. „Să ne imaginăm că...”, „dacă, prin absurd...”, „presupunând că...” sunt termeni comuni ai raționamentului prin apel la ficțiuni, ai raționamentului prin apel la posibil.

Raționamentul prin apel la posibil nu este formalizat de logică, dar este un raționament cotidian, care presupune ficțiuni concrete. Posibilul este legat de prezent, trecut și viitor. „Este posibil ca situația să fie aceasta...” este o gândire care impune imaginarea unei alte situații decât știm că a fost. Același lucru pentru trecut și viitor.

Ficțiunea este necesară gândirii posibile, dar nu de tipul statisticilor. În științele sociale, statisticile se folosesc pentru previziuni, dar nu au legătură cu gândirea posibilă, care imaginează ceea ce s-ar putea întâmpla, sau ceea ce s-a întâmplat, dacă am schimba unghiul de vedere.

Acest tip de gândire, care presupune ficțiuni, are un rol în cunoaștere, în alegere și în acțiune. Ne ajută să decidem dacă o situație e diferită de felul cum o cunoaștem, dacă poate fi înțeleasă și altfel. Posibilul este o categorie cognitivă. Este o modalitate de a investiga prezentul, trecutul și viitorul. Pentru aceasta trebuie folosite ficțiuni concrete, alternative concrete ale lucrurilor concrete cunoscute.

De asemenea, în știință se pot folosi modele ficționale pentru a testa metode de măsurare, realități fizice sau limite ale tehnologiilor care nu pot fi testate într-un mediu concret. În științele sociale, în psihologie sau sociologie, se pot folosi modele ficționale, fie pentru a testa capacități sau

abilități (în cazul psihologiei), fie pentru a urmări reacții greu de urmărit în mediul natural (în cazul unor experimente sociologice).

În filosofie, un model ficțional este chiar pariul lui Pascal: pentru că a crede, în cazul existenței lui Dumnezeu, înseamnă a câștiga totul, iar dacă Dumnezeu nu există, nu pierdem nimic, rezultă că este bine să alegem credința. Pariul este un model de gândire ficțională, fundamentată pe o existență posibilă, cu alegerea celui mai bun comportament. Modelul de gândire este de tipul: „Să ne imaginăm..., să ne imaginăm și opusul...”.

Imaginația se realizează prin concretizare. Concretizarea este opusul abstractizării și al generalizării, dar nu este mai puțin importantă pentru cunoaștere decât acestea. Imaginația înseamnă generarea de imagini concrete.

Imaginile sunt purtătoare de cunoștințe și informații și un mod de a transmite cunoștințe și informații. Un grafic, o hartă, un plan geometric sau arhitectural, culorile, stochează informații într-un mod mai eficient decât un text sau o înșiruire de cifre și transmit aceste informații și cunoștințe clar și corect. S-a vorbit mai puțin de acest mod de a stoca și transmite cunoaștere, mai puțin decât despre comunicarea verbală și tipuri de codare a mesajelor verbale. Capacitatea de a construi imagini concrete prin care se transmit informații și cunoaștere presupune creativitate și gândire. A crea și a înțelege o imagine presupune folosirea gândirii abstracte, a gândirii sintetice și a gândirii analitice. Imaginea nu se realizează și nu se receptează numai prin gândire concretă.

O imagine cu un contur stilizat al unei fețe umane, cu semne ale întrebării sau exclamării în interior, presupune un referent abstract: gândirea ca interogare sau ca rezolvare a unei probleme. Imaginea ca atare nu spune nimic. Codată (sau realizată) și decodată (înțeleasă) presupune o gândire abstractă. O siluetă umană înseamnă, prin apel la gândirea sintetică, umanitatea sau oamenii în general, după cum trei copii de rase diferite împreună reprezintă sintetic toleranța rasială sau oamenii, în funcție și de alte elemente ale imaginii. Un corp uman cu un pătrat pe piept în care se vede reprezentarea unei inimi se recepționează prin gândire analitică, adică prin accentul pus pe un element detaliat al unui întreg stilizat. Gândirea abstractă, sintetică și analitică sunt implicate în procesul de generare de imagini și în receptarea lor, iar aceasta face posibilă stocarea cunoașterii în imagini, ca și transmiterea lor.

Rolul cognitiv al imaginației și al imaginii este mai puțin studiat decât rolul creator de ficțiuni artistice sau ludice. Aceste studii încep poate cu Aristotel, sau pot fi găsite la Descartes și David Hume, deși cunoașterea prin imagini și imaginație nu este urmărită ca o temă propriu-zisă. Noile teorii ale imaginarului, imaginii și imaginației deschid posibilitatea analizării rolului cognitiv al imaginației.

BIBLIOGRAPHY

1. Durand, Gilbert, *Aventurile imaginii. Imaginația simbolică. Imaginarul*, Ed. Nemira, București, 1999
2. Le Goff, Jacques, *Imaginarul medieval*, Ed. Meridiane, București, 1991
3. Hume, David, *Cercetare asupra intelectului omenesc*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1987
4. Vaihinger, Hans, *Filosofia lui „ca și cum”*, Ed. Nemira, București, 2001
5. Wunenburger, Jean-Jacques, *Filozofia imaginilor*, Ed. Polirom, Iași, 2004